

MOZAÏEK | ROMAN

جیسا

Haar zeldzame gave is het begin van een barre
tocht door het Europa van de negende eeuw

HAY VAN DEN MUNCKHOF

Hay van den Munckhof

Alaya

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Er is iets met vader. Ik merk het aan zijn zwijgen tijdens de maaltijd en aan de manier waarop hij naar me kijkt. Hij maakt zich zorgen, zorgen om mij. Waarom?

Ik ben er zeker van dat vader tevreden is over mijn vorderingen. Het Berbers en het Grieks van de Byzantijnen beheers ik intussen zo goed dat geen enkele woordspeling me ontgaat. Ik spreek het bijna net zo snel als het Arabisch van Al Andalus. Alleen de taal van de christenen uit de gebieden ten noorden van de Tajo en Ebro blijf ik lastig vinden. Gelukkig komt Oncha, mijn persoonlijke slavine, uit het verre Navarra. Langzaam maar zeker leer ik zo ook haar taal.

Helaas is Oncha om de een of andere reden bang voor me, hoezeer ik ook mijn best doe om het meisje op haar gemak te stellen. In plaats van normaal te praten, zoals ik het van haar verlang, mompelt ze maar wat. Oncha moest eens weten hoeveel geluk ze heeft dat uitgerekend vader haar kocht en niet iemand als oom Murad. Ze is mooi, welgevormd en helblond, iets waar veel mannen in Qurtuba – de emir voorop – dol op zijn. Ik heb Oncha een keer gevraagd om haar goudgele lokken naast mijn zwarte krullen te houden. Het contrast kon werkelijk niet groter zijn. Oncha gehoorzaamde me, maar het ging niet van harte. Haar gezicht bleef strak en uitdrukingsloos, ook al glimlachte ik nog zo vriendelijk naar haar.

Net als gisteren komt vader pas tegen het vallen van de avond thuis. Hij oogt moe en groet me slechts flauwtjes. Dat is niets voor hem. Gewoonlijk neemt hij uitgebreid de tijd om me te knuffelen of op zijn minst een keer te omhelzen. Nu gaat hij meteen zitten en maakt een vaag handgebaar naar Karim, onze huisslaaf. Het is een gebaar waarvan Karim de betekenis inmiddels wel kent en ik ook. Karim verdwijnt en komt even later terug met een beker en een karaf wijn.

Zo kan het niet langer. Ik ga tegenover vader zitten en kijk hem aan. ‘Vader,’ zeg ik. ‘Ik ben geen kind meer. Ik heb er recht op om te weten wat u zo ongelukkig maakt. Waarom drinkt u de laatste tijd wijn? Niet zo lang geleden zag ik u instemmend knikken toen oom Murad beweerde dat de Qur’an al dat soort dranken verbiedt, zelfs als je emir of kalief bent.’

‘Ach Alya,’ verzucht vader. ‘Murad is nooit in het paleis geweest. Daar waagt werkelijk niemand het om de emir de les te lezen.’

Waarom kijkt vader me niet aan? Bijna word ik boos op hem.

‘Vader, wat verbergt u voor mij?’ Hij is niet in staat om tegen me te liegen. Als vader een vraag niet meteen beantwoordt, weet ik dat hem iets dwarszit.

Het werkt. Vader gaat rechtop zitten en kijkt me nu wel aan. Ik schrik van wat ik in zijn ogen zie. Het is geen boosheid of verdriet. Het lijkt meer op wanhoop.

‘Je hebt gelijk, Alya. Vandaag of morgen had ik je toch de waarheid moeten vertellen, hoe zwaar me dat ook valt.’

‘En die waarheid heeft met mij te maken?’

Vader knikt en slaat zijn ogen opnieuw neer.

Ook al wordt mijn hoofd licht en klopt het hart in mijn keel, ik dring niet verder aan. Vader moet iets vertellen wat hem zwaar valt. Ik moet hem tijd gunnen. Was ik een dochter van oom Murad geweest, dan had ik wel een vermoeden gehad. Die heeft mijn nichten uitgehuwelijkt aan oudere mannen zonder

hun ook maar iets te vragen. Maar dat kan het onmogelijk zijn. Zoiets wreeds zou vader nooit doen.

Na wat een eeuwigheid lijkt, kijkt vader op. ‘Je gaat op reis, Alya,’ zegt hij, ‘en dat is mijn schuld.’

Op reis? Waarom dan? Dat is wel het allerlaatste wat ik had verwacht. En hoezo, vaders schuld?

‘Ik heb een vreselijke fout gemaakt,’ begint hij, ‘een fout die ik misschien nooit meer goed kan maken. Ik heb met de emir over jou gesproken.’

Mijn hoofd tolt. Waarom in Allahs naam zou dat erg zijn?

‘Met de emir heb ik de laatste jaren nooit over iets anders dan de normale staatszaken gesproken,’ gaat vader verder. ‘Tot een aantal dagen geleden. Toen begon hij vragen over jou te stellen. Ik was verrast, maar kon niets anders doen dan eerlijk antwoord geven. Iemand moet de emir over jouw gave verteld hebben, Alya. Hij vroeg er nadrukkelijk naar.’

Mijn gave... ben ik dan zo bijzonder? Daar heb ik nooit bij stilgestaan. Over welke gave zou de emir iets gehoord hebben?

‘Alya,’ zegt vader, ‘je weet hoe ik, als iemand van eenvoudige komaf, toch de eerste hofmeester van de emir kon worden.’

Ik knik. ‘Omdat u waarschijnlijk de enige man in Qurtuba bent die de talen van bijna alle landen rondom Al Andalus spreekt en schrijft. U kunt gezanten uit al die landen ontvangen en met hen overleggen. Dat hoorde de emir en daarom koos hij u.’

‘Niet zo bescheiden, Alya. Je weet heel goed dat je me in de meeste van die talen intussen de baas bent.’

‘Misschien,’ antwoord ik, ‘maar is dat echt zo belangrijk?’

‘Abd al-Rahman vindt van wel. Nu hij gehoord heeft dat je mijn talent op zijn minst evenaart, wil hij jou met een gezantschap naar Navarra sturen om met de koning te onderhandelen over een mogelijk bondgenootschap.’

Met stomheid geslagen kijk ik vader aan. Navarra... dat is

het land van Oncha! Dankzij Ibn Rushad, de historiograaf die ons regelmatig bezoekt om vader te adviseren en mij te onderwijzen, weet ik waar Navarra ligt.

‘Een bondgenootschap met ongelovigen? Kan dat wel?’

16 | ‘Niet zo luid, Alya,’ bezweert vader. ‘Niemand anders dan jij mag hier iets over horen. Het kan ons beiden het hoofd kosten als dit te vroeg bekend wordt.’

Natuurlijk. Bij staatszaken gaat het vaak om leven of dood. Ik knik.

‘Zeker kan dat,’ gaat vader zachtjes verder. ‘De emir heeft er geen probleem mee, zolang het hem helpt om de christelijke koninkrijken in het noorden verdeeld te houden. In zijn ogen zijn dat stuk voor stuk roversnesten zonder een spoor van beschaving, waar men elkaar om het minste of geringste afslacht. Als de emir niets vanuit Navarra te vrezen heeft, kan hij zich op de strijd met Asturië concentreren.’

‘Wanneer?’ fluister ik. In mijn hoofd strijden allerlei tegenstrijdige emoties om voorrang. Het zorgt voor een vreemd, kriebelig gevoel in mijn buik.

‘Ik weet het niet,’ antwoordt vader. ‘Tot ver in de lente kan er in de bergen sneeuw liggen, zeker in Navarra. Ook denkt de emir nog na over de vraag wie zijn gezanten zullen zijn en hoe groot het gezelschap moet worden.’

Nu vader me zijn geheim eindelijk verteld heeft, lijkt het vooruitzicht dat we nog een hele tijd samen zullen zijn, hem op te beuren. Hij kijkt weer net als altijd naar mij. Wat hij daarna doet, verbaast me. Hij vraagt Karim om een tweede beker te halen en ons beiden wijn in te schenken. Karim kijkt zo stomverbaasd dat ik bijna in de lach schiet. Dan haal ik diep adem en neem een slok van de robijnrode vloeistof die ik nooit eerder geproefd heb. De wijn laat een heerlijk tintelende nasmaak achter op mijn tong. Ik stel me de zure blik van oom Murad voor als hij me nu kon zien.

‘De Profeet zou het ons vergeven,’ zegt vader. ‘Ik heb ooit gelezen dat hij zelf heel wat minder streng was dan de meeste van zijn opvolgers.’

Na die woorden neem ik zonder aarzelen een tweede slok. Ik vraag me af hoe vader ertoe komt om zijn dochter wijn te laten drinken. Ik weet het niet zeker, maar ik denk dat heel weinig vaders in Qurtuba zo iets ooit zouden doen.

| 17

‘De christenen in het noorden drinken wijn zoals varkens water drinken,’ zegt vader. ‘Het geeft niet wat voor wijn, als het maar veel is. Van matigheid hebben ze in die barbaarse landen nog nooit gehoord. Om iets te kunnen bereiken, zullen de gezanten er niet aan ontkomen om zich aan te passen. Dat geldt ook voor jou, Alya. Je gaat immers niet voor niets mee. Afgezien van mij ben jij een van de weinigen die aan het Navarraanse hof alle gesprekken kan volgen. Je moet dus helder blijven denken. Dat lukt alleen als je leert om wijn te drinken, maar niet meer dan nodig is.’

‘Hebt u de emir zelf voorgesteld om me mee te laten gaan?’

Vader kijkt me aan en zwijgt even. Hij zucht diep voordat hij antwoordt.

‘Nee, Alya. Ik zou het nooit in mijn hoofd halen om jou iets dergelijks op te dragen. Het was de emir zelf. Hij heeft al een aantal krijgstochten naar het noorden achter de rug, met wisselend succes, want de krijgers uit Asturië, Leon en Navarra zijn in de noordelijke bergen in het voordeel. Maar Abd Al-Rahman is sluw. Als het hem niet lukt om die landen te veroveren, probeert hij ze tegen elkaar uit te spelen. Dan vormen ze voorlopig geen bedreiging meer.’

Vader voelt zich schuldig... af en toe hapert zijn stem. Weer iets wat hem normaal nooit overkomt.

‘Vader,’ zeg ik, ‘u vertelde dat iemand anders de emir op mijn talenkennis wees. Wat kunt u er dan aan doen dat de emir mij uitkoos voor een gezantschap?’

‘Ik had geen hofmeester moeten worden. Als ik voor die eer had bedankt, was dit nooit gebeurd.’

18 | Al Andalus heeft heel wat wrede heersers gekend dan Abd al-Rahman II. Toch weet ik zeker dat vader die functie van hofmeester niet zo eenvoudig had kunnen weigeren als hij het nu voorstelt. De wil van de emir is wet. Ik kan vaders verhaal onmogelijk geloven. Driftig schud ik mijn hoofd.

Vader reageert er niet op. ‘Nu iets heel anders,’ zegt hij. ‘Wanneer heb je voor het laatst paardgereden, Alya?’

Paardrijden? Hoezo? Op hetzelfde moment weet ik waarom vader die vraag stelt. Nogal onnozel van mij om daar zelf niet aan te denken...

‘Morgen gaan we naar de stoeterij van oom Murad,’ zegt vader. ‘Ik weet dat je hem niet mag, maar straks heb je een sterk en betrouwbaar paard nodig. Murad zal zijn familie helpen. Dat is ook voor hem een erezaak.’

‘Is er iemand bij het gezantschap die ik ken?’

Vaders gezicht betreft. ‘Nee,’ zegt hij. ‘Ik weet niet wie de emir zal kiezen, maar ik weet wel dat gezanten vrijwel altijd mannen zijn. Daarnaast zal er natuurlijk een escorte zijn.’

Dat is iets waar ik helemaal niet bij heb stilgestaan. Ik zal de enige vrouw in het gezelschap zijn... nou ja, vrouw? Dat ben ik met mijn veertien jaar nog niet. Met mijn postuur en uiterlijk zou ik makkelijk voor een meisje van elf of twaalf kunnen doorgaan. Niet dat zoiets me veel uitmaakt, maar het kan een rol gaan spelen. Wie van die mannen zal straks een kind serieus nemen? En al wordt vader gerespecteerd om zijn kennis, we horen niet bij de voorname families van Qurtuba. De gezanten zullen me moeten dulden omdat de emir me nu eenmaal als tolk heeft aangewezen, maar meer dan dat zullen ze niet doen.

Vader laat me eerst rustig nadenken. Hij spreekt pas weer als ik hem opnieuw aankijk.

‘Oncha moet mee,’ zegt hij.

Die woorden verbluffen me zo dat ik ook nu weer tijd nodig heb om mijn gedachten te ordenen. 'Ik dacht dat alleen de emir bepaalt wie met het gezantschap meegaat,' zeg ik uiteindelijk. 'Hij zal zeker niet aan een slavin denken.'

'Nee, dat is zo, maar ik kan de emir overtuigen van Oncha's nut.'

Dat is waar. Als Oncha meereist, kan ik me op weg naar de Navarraanse hoofdstad Pamplona verder in haar taal bekwaamen.

'Morgenvroeg ga ik oom Murad om twee paarden vragen,' zegt vader. 'Ik heb geen idee hoe of waar Oncha in Navarra geleefd heeft, maar zelfs als ze daar ooit op een paard gezeten heeft, zal dat een hele tijd geleden zijn. Vanaf morgen gaan jullie elke dag rijden.'

Hoeveel vader ook van me houdt, als hij iets in zijn hoofd heeft waarvan hij denkt dat het goed voor me is, duldt hij geen tegenspraak. Verder doet hij er het zwijgen toe. Ik weet wat hij bedoelt. Het is tijd om te gaan slapen. Ik kus hem op zijn wang en zoek mijn kamer op, mijn hoofd vol verwarrende gedachten.

Oncha wacht me op. Ze kijkt me niet aan als ik haar aanspreek, terwijl ik toch mijn best doe om dat in haar eigen taal te doen. Weer mompelt ze iets nauwelijks verstaanbaars terug.

Ik wil het niet, maar toch word ik boos. 'Oncha,' zeg ik, 'ik wil dat je eindelijk eens normaal gaat praten en me aankijkt als ik iets tegen je zeg. Als je dat niet doet, vraag ik vader om je daar met de zweep toe te dwingen.'

Oncha verstart en kijkt me verwilderd aan. Ik heb onmiddellijk spijt van mijn onbezonnen en wrede woorden. Plotseling zie ik Oncha zoals ze is: een eenzaam meisje, misschien iets ouder dan ik, maar verder gewoon een kind dat van de ene dag op de andere is weggerukt uit een vredig bestaan in Navarra.

In een opwelling sla ik mijn armen om haar heen.

Oncha laat me begaan, maar aan haar strakgespannen lichaam

voel ik dat ik opnieuw een fout maak. Snel laat ik haar weer los.

‘Wat ik daarnet zei, meende ik niet, Oncha. En vader zou je nooit pijn doen, zelfs niet als je het verdient. Het was dom van me om zo iets te zeggen.’

20 |

Ineens heb ik moeite om de juiste Navarraanse woorden te vinden. Misschien heeft Oncha helemaal niet begrepen wat ik zei. Maar ze moet het begrijpen! Ik wil straks niet op reis met een slavin die doodsbang voor me is. Wie weet haat ze me nu zo dat ze me ’s nachts de keel doorsnijdt.

Ik pak Oncha stevig bij de schouders en kijk haar in de ogen.

‘Oncha,’ zeg ik langzaam en met nadruk op elk woord. ‘Je hoeft me niet aardig te vinden. Als ik een slavin in jouw land was, zou ik dat waarschijnlijk ook niet kunnen. Maar één ding moet je weten. Wat ik in een boze bui ook tegen je zeg, net als vader zal ik je nooit met opzet pijn doen.’

Ik laat haar schouders los en wacht op een reactie.

‘Mijn ouders hadden geen slaven of slavinnen,’ zegt Oncha. ‘Het is tegen Gods wil, zeiden ze.’

Als een standbeeld blijft ze staan. Deze keer slaat ze haar ogen niet neer.

Ik slaak een diepe zucht. ‘Je mag gaan, Oncha. Ik red me vanavond wel zonder jou.’

Pas als ik alleen op mijn kamer ben, besef ik dat Oncha deze keer niet mompelde...

Na het ochtendgebed eten we brood met kaas en dadels. Daarna ga ik met vader op weg naar oom Murad. Onder een strakblauwe hemel lopen we langs de paleistuinen en de grote moskee naar de oude Romeinse brug. Die biedt een schitterend uitzicht op de boomgaarden aan de overzijde van de rivier, waar de amandelbomen in volle bloei staan.

Oncha loopt op gepaste afstand achter ons. Toen ze me vanmorgen kleepte en mijn haren kamde, vertelde ik haar nog niet waar we na de ochtendmaaltijd naartoe zouden gaan. Maar voordat we bij oom Murads huis aankomen, moet ze weten waarom ik haar opdroeg om met ons mee te gaan. Ik wil niet dat ze het straks van iemand anders hoort.

Ik vertraag mijn pas tot ik vlak naast haar loop.

‘Heb je wel eens paardgereden, Oncha?’ vraag ik.

‘Nee,’ antwoordt ze. ‘Ik wilde wel, want we hadden paarden genoeg, maar mijn broers vonden het niet goed.’

‘Dan gaan we dat nu inhalen,’ zeg ik.

Oncha zwijgt, al werpt ze me wel een nieuwsgierige blik toe.

‘Goed,’ ga ik verder, ‘dan zal ik duidelijker zijn. Binnenkort gaan we samen naar Navarra.’

Mijn woorden hebben het verwachte effect – en meer dan dat. Als door de bliksem getroffen blijft Oncha staan. ‘Is dat waar?’ stamelt ze. Ze trilt over haar hele lichaam en sluit haar

ogen. Even ben ik bang dat ze zal vallen, maar na een ogenblik herstelt ze zich, al blijft ze sneller ademen dan voorheen.

22 | Ik schaam me nu dat ik haar meesteres ben. Ja, ik heb mijn best gedaan om me voor te stellen hoe het voor een meisje als Oncha moet zijn om als slavin in een vreemd land te leven, maar het is me slechts gedeeltelijk gelukt. Nu pas begint tot me door te dringen hoe ongelukkig dit leven in onvrijheid haar maakt.

‘Ja, Oncha,’ antwoord ik. ‘Het is waar. Ik lieg nooit en vader ook niet. Allah wil het niet. Hij straft ons als we onwaarheden spreken. Binnenkort leggen we je uit waarom je meegaat op die reis.’

Oncha zwijgt.

Voorbij de brug zien we al snel het huis van oom Murad. Het ligt achter een lage heuvel die Qurtuba aan het oog onttrekt. We lijken een andere wereld binnen te gaan, een golvende wereld vol olijf- en amandelbomen, alleen onderbroken door een paar weilanden en een enkele wijngaard.

Een slaaf haast zich naar binnen om ons bezoek aan te kondigen. Ik begin me steeds minder op mijn gemak te voelen. Ik mag oom Murad niet. Te pas en te onpas schermt hij met Allahs naam, maar van barmhartigheid of vrijgevigheid, de twee eerste plichten van elke moslim, lijkt hij nog nooit gehoord te hebben. Ik vind het vreselijk dat we uitgerekend bij hem om paarden gaan bedelen.

Gelukkig heeft vader daar minder moeite mee. Oom Murad is zijn broer. Hij kan vader een kleine gunst als een paar makke rijpaarden onmogelijk weigeren.

De slaaf, een reusachtige man met bloot bovenlijf en armen die minstens zo dik zijn als mijn middel, komt terug, buigt eerbiedig voor mijn vader en gaat ons voor naar de binnenplaats met een kleurige mozaïekvloer en een fontein in het midden. Oom Murad wacht ons daar op. Vader begroet hij hartelijk,

maar als hij Oncha, die doodstil achter ons staat, opmerkt, verhardt zijn blik.

‘Het slavenverblijf ligt naast de stallen,’ zegt hij.

‘Een moment, Murad,’ zegt vader, ‘ik wil de regels van jouw huis respecteren, maar in dit geval lijkt het me beter dat Oncha bij mijn dochter blijft. Kan ik je onder vier ogen uitleggen waarom?’

Murad kijkt vader onderzoekend aan. ‘Een vreemd verzoek, Omar, maar natuurlijk kan dat,’ zegt hij dan.

Vader volgt Murad naar binnen. Ik blijf achter met Oncha en de slaaf die als een levend standbeeld, de armen over elkaar, bij de ingang staat. Ik kijk naar Oncha. Op wat eenvoudige zinnestjes na verstaat ze nog geen Arabisch, maar haar gezicht verdraagt dat ze de strekking van Murads woorden heel goed begrepen heeft.

Zo onopvallend mogelijk knik ik haar toe. Meer niet. De wachter hoeft niet te weten dat vader en ik heel anders met onze slaven omgaan dan hij gewend is. Als ik naar hem kijk, valt me plotseling het kromzwaard aan de ene en de opgerolde zweep aan zijn andere zij op. Een slaaf die dit soort wapens openlijk mag dragen? Dat kan maar een ding betekenen. Deze man houdt namens Murad de wind eronder bij zijn medeslaven.

Hij vangt mijn blik. Er speelt iets wat op een grijns lijkt rond zijn mond, of verbeeld ik me dat maar? Ik krijg het warm en wil weg. Vooral Oncha wil ik hier weg hebben. Gelukkig komen vader en Murad net op dat moment terug.

‘Alya kan zelf de paarden uitkiezen,’ zegt Murad. ‘Ik stuur Timur met jullie mee om mijn opdracht door te geven.’

Murad neemt niet de moeite om me persoonlijk aan te spreken of me zelfs maar aan te kijken, terwijl ik toch echt zijn nichtje ben. Het raakt me niet. Ik ben allang blij dat hij niet meegaat naar de stallen.

Timur maakt een diepe buiging en gaat ons voor. Als we de stoeterij naderen, kijk ik mijn ogen uit. Een jaar of vijf geleden, toen ik nog een kind was, stond hier slechts één stal. Nu zie ik twee enorme gebouwen, die samen een groter oppervlak beslaan dan het paleis van de emir. Bij de ingang van de voorste stal spreekt Timur een lange man aan. Die luistert aandachtig en stelt zich daarna aan me voor als Muhammad, Murads stalmeester.

‘Naar wat voor rijdier gaat uw voorkeur uit, vrouwe?’ vraagt hij.

‘Ik heb lang niet meer gereden,’ antwoord ik. ‘Het moet een sterk en gehoorzaam dier zijn dat een lange reis aankan.’

Muhammad knikt en glimlacht naar vader. ‘Heer Omar. U hebt een verstandige dochter,’ zegt hij. ‘Ik zal haar een paar geschikte merries laten zien.’

‘Wacht,’ zeg ik. ‘Mijn slavin begeleidt me op die reis. Ik wil ook haar zelf een paard uit laten kiezen.’

Nu kijkt Muhammad me net iets langer aan. ‘Heel goed,’ zegt hij. ‘Een paard heeft er geen weet van of de man of vrouw op zijn rug vrij is of niet. Het enige dat telt, is of paard en ruiter elkaar begrijpen. Besefte iedereen dat maar zo goed als u.’

Dankzij Muhammad gaat het daarna snel. Ik kies voor een gitzwarte merrie, niet vanwege de kleur, maar simpelweg omdat ze meteen recht op me af loopt en aan mijn hand snuffelt. Hoe dat bij Oncha gaat, weet ik niet precies, maar ik zie van een afstand dat ze – ik weet niet in welke taal – met Muhammad overlegt. Even later staat ze naast een stevig gebouwd, bruinwit paard.

Op de weg naar huis is er één ding dat ik graag wil weten: ‘Als ik met Oncha ga rijden, moet ik dan elke keer opnieuw eerst naar oom Murad?’ vraag ik.

‘Ga meteen naar Muhammad,’ antwoordt vader. ‘In naam is hij een slaaf, maar in de praktijk niet. Zonder hem was Murad

niets. Muhammad kan toveren met paarden. Laat je niet misleiden door zijn naam. Hij is een christen uit Asturië. Murad duldt veel van hem, omdat hij zijn rijkdom aan Muhammad te danken heeft. Maar als tegenprestatie moet hij een naam dragen die Murads klanten graag horen.'

Als ik de volgende morgen opsta, realiseer ik me iets waar vader blijkbaar niet aan heeft gedacht. Echte rijkleding heb ik niet, en Oncha uiteraard ook niet. In Qurtuba zijn kleermaaksters die wijde rijbroeken maken voor de vrouwen van rijke edelen. Die broeken vallen zo ruim dat ze nauwelijks van een normaal gewaad te onderscheiden zijn. Iets dergelijks zal ik nodig hebben en Oncha natuurlijk ook. Als mijn slavin met hoog opgetrokken rokken achter me aan rijdt, krijg ik ongetwijfeld honende opmerkingen naar mijn hoofd geslingerd.

Ik leg vader uit wat we nodig hebben.

'Je hebt gelijk,' zegt hij meteen. 'Neem Oncha mee en laat die kleding maken. Maar ik ben nog iets vergeten, Alya.'

Vragend kijk ik hem aan.

'Er zal gekletst worden over twee meisjes die zonder begeleiding buiten de stad gaan rijden. Als vader heb ik er geen probleem mee. Maar als hofmeester van de emir mag ik het niet toestaan.'

Vader heeft gelijk. Zelfs als ik alleen naar de Joodse wijk loop, op weg naar de lessen van de rabbi, ontmoet ik af en toe meewarige of regelrecht vijandige blikken. Natuurlijk. Er zal minimaal één man met ons mee moeten rijden.

'Karim,' zegt vader, 'Karim is de enige mogelijkheid. Hij kan mijn paard nemen. Murad zal waarschijnlijk niet blij zijn als je met enkel slaven gaat rijden. Als hij er een opmerking over maakt, moet je zweren dat je daarvoor mijn toestemming hebt. Dan kan hij er niets tegen beginnen, wat hij er ook van denkt.'

Met Oncha achter me loop ik via een doolhof van straatjes vol kramen met duizend kleuren en nog veel meer geuren naar het atelier van Marya, een van de beste kleermaaksters van Qurtuba. Marya heeft een flink aantal slavinnen in dienst. Het zou wel heel toevallig zijn als niet minstens een van hen uit Navarra of een van de aangrenzende christelijke gebieden komt en met Oncha kan praten. Het is belangrijk dat Oncha de stof en kleuren van haar reiskleding zelf kiest. Misschien helpt het om haar van mijn goede bedoelingen te overtuigen.

Ik leg een donker slavinnetje uit waarvoor we komen. Ze haast zich naar binnen en komt al snel terug met Marya, een lange, statige vrouw.

‘Een dochter van heer Omar help ik natuurlijk zelf,’ zegt Marya.

Dan kijkt ze naar Oncha. ‘Is uw slavin toevallig een Navarraise?’ vraagt ze. ‘In dat geval stuur ik haar naar Isabella. Dan kan ze zelf aangeven wat ze wil.’

‘Dat is erg vriendelijk van u,’ antwoord ik. ‘Volgens mij zijn er in Qurtuba niet veel mensen die het iets kan schelen wat een slavin wil.’

Marya glimlacht. ‘Uw slavin is nu mijn klant, vrouwe Alya. Mijn klanten behandel ik altijd met respect, wie of wat ze verder ook zijn.’

‘Natuurlijk,’ antwoord ik. ‘Oncha is inderdaad een Navarraise.’

‘Goed,’ zegt Marya. Dan richt ze zich tot Oncha. ‘Ga maar naar binnen. Je zult Isabella makkelijk kunnen vinden. Ze is het enige roodharige meisje in mijn dienst.’

Oncha doet een stap naar voren. Dan lijkt ze zich te bedenken. Met een vragende blik kijkt ze me aan.

‘Mijn slavin verstaat slechts een paar woorden Arabisch,’ leg ik uit. Ik vertaal Marya’s woorden. Oncha’s gezicht klaart op. Meteen loopt ze naar binnen. Ik kijk haar na en vraag me af

waarom ze dat zonet ook al bijna deed. Ik begin te vermoeden dat ze op zijn minst de helft van wat Marya zei wel degelijk begreep.

Wanneer ik Marya vertel dat we lang op reis zullen zijn, raadt ze me aan om niet enkel voor katoen te kiezen, maar ook voor linnen en wollen kleding, zodat we op alle soorten weer zijn voorbereid. Ik knik instemmend. Het lijkt me een praktisch voorstel. Hoe mijn kleding precies valt of welke kleur die heeft, vind ik heel wat minder belangrijk.

Eerst neemt Marya mijn maten op. Daarna neemt ze me mee om kleuren en dessins uit te zoeken. Isabella en Oncha zijn daar al mee bezig.

‘Is dat echt waar?’ zegt Isabella in het Navarraans. ‘Je mag met je meesteres mee op reis en krijgt een eigen paard? Ik kan het maar moeilijk geloven. Zo’n kans krijg je nooit meer, Oncha.’

Oncha kijkt me vol ontzetting aan.

‘Ben je soms bang voor je meesteres?’ gaat Isabella verder. ‘Die indruk had ik anders niet. Zo te zien is ze nog een kind.’

‘Heeft Isabella je goed geholpen, Oncha?’ vraag ik in keurig Navarraans.

Het is een kostelijk gezicht om te zien hoe Isabella’s vrolijke, bijna opgewonden uitdrukking na mijn woorden omslaat. Eerst valt haar mond open van verbazing en zet ze grote ogen op. Dan verstart ze en slaat de hand voor haar mond. Het ziet er zo komisch uit dat ik een lach niet kan onderdrukken.

Oncha zwijgt en kijkt naar de grond. Ik weet wel waarom. Ze begrijpt heel goed dat ik met opzet niet inga op het belangrijkste wat Isabella net zei. Ik laat het maar zo.

Drie dagen later wordt onze kleding door een paar van Marya’s slavinnen, waaronder Isabella, thuisbezorgd. Ik geniet van haar verbaasde blik als ik Oncha help om de pakken naar binnen te dragen.

Vader is al naar het paleis vertrokken. Op eigen houtje besluit ik om de fraaie lentedag niet onbenut voorbij te laten gaan. Wie weet stuurt Allah morgen een stormachtige wind en een lading stortbuien onze kant op. Ik roep Karim, draag hem op om vaders paard rijklaar te maken en Oncha om haar nieuwe rijkleding aan te trekken. Om geen tijd te verliezen, verbied ik haar deze keer om me te helpen.

Als we ons bij Muhammad melden, kijkt hij eerst uitgebreid naar vaders paard en daarna pas naar mij. Ik zou dat oneerbiedig moeten vinden, maar dat kan ik eenvoudigweg niet. Integendeel. Ik moet erom glimlachen.

Muhammad gebaart naar een paar slaven, die even later niet enkel met onze merries, maar ook met een paar prachtige zadels aan komen zetten. Oncha's blanke huid verraadt dat ze hevig bloost. Gebiologeerd staart ze naar het rijkversierde zadel dat blijkbaar voor haar bestemd is.

‘Hoe heet je, meisje?’ vraagt Muhammad.

Oncha schrikt op en kijkt hem aan. Even aarzelt ze. ‘Mijn naam is Oncha,’ antwoordt ze.

Nu is het mijn beurt om verbaasd te zijn. Muhammad stelde zijn vraag in het Arabisch. Nou ja, dat kan. Het was een eenvoudige zin en Oncha leeft al meer dan een jaar in Qurtuba. Maar Oncha antwoordde ook in het Arabisch; niet helemaal perfect, maar duidelijk verstaanbaar. Dat heeft ze nooit eerder in mijn bijzijn gedaan.

‘Je hebt een mooie naam,’ zegt Muhammad.

Ik had verwacht dat hij de rijlessen verder aan zijn knechten over zou laten, maar dat doet Muhammad niet. Hij lijkt er persoonlijk op toe te willen zien hoe we het ervan afbrengen.

Karim aarzelt als ik hem vraag Oncha te helpen om haar paard te bestijgen. Dat kan nu eenmaal niet zonder haar aan te raken en dat heeft Karim nooit eerder gedaan. Ik voel met

hem mee als hij haar bovenbeen vastpakt om te voorkomen dat ze terugglijdt. Als zijn inspanningen succes hebben en Oncha rechtop zit, werp ik Karim mijn vriendelijkste glimlach toe.

Oncha klampt zich angstig met beide handen aan de zadelknop vast. Zelf kan ik wel paardrijden, maar iemand die vaardigheid bijbrengen is heel iets anders. Ik stuur mijn merrie naar Muhammad, die aandachtig toekijkt.

‘Ik kan wel raden wat u me wilt vragen, vrouwe Alya,’ zegt hij. ‘Uw slavin moet zich eerst voldoende zeker voelen op de rug van een paard. Dan pas kan ze u vergezellen. Ik zal tijd vrijmaken om haar persoonlijk de eerste lessen te geven.’

Muhammad loopt met me mee en spreekt Oncha in het Asturisch aan.

‘Je kunt rustig je eigen taal spreken,’ zegt hij.

‘Lijken de Asturische en Navarraanse taal dan zo veel op elkaar?’ vraag ik.

‘Ja,’ antwoordt Muhammad, ‘in elk geval genoeg om elkaar te begrijpen. Dat scheelt veel tijd. Leert uw slavin snel?’

‘Ja,’ antwoord ik in het Arabisch, ‘vooral als ze iets erg graag wil. Als dat niet het geval is, kan Oncha zich heel overtuigend dommer voordoen dan ze is.’

Met een schuin oog kijk ik naar Oncha’s reactie. Ze wendt meteen haar blik af.

Muhammad glimlacht. ‘Soms is dat een verstandige houding,’ zegt hij, ‘maar bij u werkt het duidelijk niet. Ik zal Oncha haar eerste rijles op de binnenplaats geven. Ze kan dan zelf aangeven wanneer ze het aandurft om samen met u wat verder te gaan rijden.’

Ik knik enkel en ga met Karim op weg. Over Oncha hoeft ik me geen zorgen te maken. Bij Muhammad is ze duidelijk in goede handen.

Onderweg zwijgen we. Karim is geen prater, maar een doener. Alleen als ik hem praktische vragen over ons huishouden

stel, heeft hij meteen een antwoord klaar. Met de rest van de wereld houdt Karim zich niet bezig. Ik heb wel eens geprobeerd om iets over zijn verleden te weten te komen, maar op vragen in die richting geeft Karim nooit antwoord. Graag zou ik willen weten of hij het onderwerp te pijnlijk vindt, of dat hij zich echt niets van zijn jeugd herinnert. Maar ik ben te zeer op hem gesteld om echt aan te dringen.

Een aantal van Muhammads rijlessen later is Oncha zover dat ze zonder enige aarzeling op haar merrie klimt en weet hoe ze haar moet sturen of halt laten houden. Mijn merrie, ik noem haar Saffiya, doet vanaf de eerste dag bijna als vanzelf wat ik wil, soms voordat ik het zelf precies weet. Ook Oncha weet al snel de bewegingen van haar merrie te volgen, zodat ze nauwelijks nog last heeft van zadelpijn.

Ik had me voorgenomen om de tijd waarin we onze rijvaardigheid oefenen te gebruiken om rustig met Oncha te praten en haar zo beter te leren kennen voordat we op reis gaan. Maar dat blijkt lastiger dan ik dacht. Overal waar mensen of huizen zijn – en dat is bijna overal rond Qurtuba – moet ik erop letten dat ik niet te lang naast Karim of Oncha blijf rijden. Men zou me zomaar voor een slavin kunnen aanzien. Totdat we vertrekken, kan ik mijn vragen het beste gewoon thuis stellen.

‘Oncha,’ vraag ik de volgende morgen in het Navarraans, ‘hoeveel versta je intussen van het Arabisch? Bij oom Murad en vooral bij Muhammad kreeg ik de indruk dat het heel wat meer is dan vader en ik dachten.’

Oncha vertrekt geen spier. Ze gaat gewoon door met kammen.

‘Ik eis een eerlijk antwoord,’ ga ik verder, deze keer in het Arabisch.

Oncha stokt nu wel. De kam blijft halverwege een haal hangen. ‘Ik versta bijna alle opdrachten die Karim krijgt. Maar als

u met uw vader spreekt, begrijp ik daar heel weinig van.'

Dat klinkt redelijk. Karim is trouw als een hond en zo attent dat hij veel van onze wensen herkent nog voordat we ze uitspreken. Erg slim is hij echter niet. We moeten hem elke opdracht langzaam en duidelijk uitleggen. Logisch dat Oncha door goed mee te luisteren het alledaagse Arabisch beetje bij beetje onder de knie krijgt.

'Prima, Oncha, blijf er vooral je best op doen. Het kan onderweg zowel voor jou als voor mij belangrijk zijn om te weten waar de mannen het over hebben. Vier oren horen meer dan twee. Maar dan moet je wel begrijpen wat je hoort.'

De hele avond en het eerste stuk van de nacht heb ik erover getwijfeld of ik dit wel echt zou zeggen. Het is raar. Ook Oncha zal het gek vinden. Ze is een slavin, ik haar meesteres. De mannen die de emir straks als gezanten of escorte naar Navarra gaat sturen, zijn van mijn volk. Hoe kan ik haar dan vragen om die af te luisteren? Zal Oncha begrijpen waar ik op doel? Ik heb overwogen om het uit te leggen, maar dat vond ik net een stap te ver gaan.

'De mannen?' Opnieuw houdt Oncha op met kammen. 'Reizen er dan geen andere vrouwen of slavinnen mee, vrouwe Alya?'

'Slavinnen zijn ook vrouwen, Oncha. Maar het antwoord is nee. Als vader gelijk krijgt, zijn we straks inderdaad de enige vrouwen. Hoeveel mannen het gezantschap zal tellen, weet ik niet. Ik denk een stuk of twintig, want er gaan natuurlijk ook lijfwachten mee.'

Oncha's hand trilt. 'Soldaten?' vraagt ze. Er klinkt nu diepe angst in haar stem door.

'Je hoeft je niet ongerust te maken over die lijfwachten,' verzeker ik haar. 'Als dat, zoals ik verwacht, mannen uit de persoonlijke garde van de emir zijn, zullen ze het wel uit hun hoofd laten om je lastig te vallen. Ze zouden meteen gekruisigd worden.'

Oncha kamt verder, maar haar bewegingen blijven onzeker. ‘Dat bedoelde ik niet,’ zegt ze. Naar wat ze dan wel bedoelt, moet ik raden. Opeens komt er een gedachte bij me op. ‘Hoe ben je in Saraqusta terechtgekomen, Oncha?’

32 |

Oncha’s armen hangen ineens slap langs haar lichaam. De kam valt op de grond. Verbaasd kijk ik haar aan. Tranen stromen over haar wangen. Uit alle macht probeert ze haar snikken tegen te houden. Het lukt niet. Dan doet Oncha iets waarvoor iemand als oom Murad haar zeker zweepslagen zou laten geven. Ze vlucht de kamer uit zonder op mijn toestemming te wachten.

Ik blijf alleen achter, slechts half gekamd. Verbijsterd kijk ik naar de kam op de tegelvloer. Ik vecht tegen de bijna onbedwingbare neiging om achter Oncha aan te gaan en op wat voor manier dan ook iets aan haar verdriet te doen. Nee! Dat is onmogelijk. Ik ben haar meesteres. Zelfs vader zou me een uitbrander geven als ik zo op Oncha’s ontoelaatbare gedrag reageer. Bovendien, hoe zou ik Oncha moeten helpen zonder te weten wat er met haar aan de hand is? Ik word opnieuw boos op mezelf en mijn eeuwige vragen. Waarom moet ik altijd alles weten?

In een opwelling raap ik de kam op en ga verder waar Oncha gebleven is. Als de kam blijft steken, trek ik extra hard. Tranen springen in mijn ogen. Ik negeer de pijn en kam door tot alle klitten uit mijn haar zijn.

In het islamitische Cordoba van het jaar 842 beheerst de veertienjarige Alya, dochter van de eerste raadsheer, de talen van alle omliggende landen. Dankzij Oncha, haar slavin uit Navarra, spreekt zij zelfs het Frankisch van de koninkrijken in het noorden. Als dat de emir ter ore komt, blijkt Alya's gave niet alleen een zegen te zijn. Zeer tegen de zin van haar vader stuurt de emir Alya als tolk mee met een gezantschap naar het christelijke Navarra. Dat wordt het begin van een barre tocht, die Alya dwars door het negende-eeuwse Europa voert.

Alya is het eerste deel van een tweeluik. De delen kunnen ook zelfstandig gelezen worden.

Hay van den Munckhof (1949) stond 42 jaar voor de klas. Sinds zijn pensioen houdt hij zich bezig met het schrijven van verhalen en romans in het historische en fantasy-genre.

www.uitgeverijmozaiek.nl

ISBN 978 90 239 5359 3

9 789023 953593

NUR 342